

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Český politický systém: od parlamentarismu k semiprezidencialismu?

Parlamentarismus je v českých zemích hluboce zakořeněn, je ozkoušený letitou tradicí i ve většině evropských zemích. V naší historii je možno spatřit velikány jako byli prezidenti Masaryk a Havel, i přestože jejich funkce nepřekypovala pravomocemi, jejich faktický a morální vliv je nepochybný. Časem se ustálilo poměrně silné postavení prezidenta, který ač stále nemá rozsáhlé pravomoci, významně ovlivňuje politické dění. Přímá volba prezidenta postu dodala navíc vysokou legitimitu a tím i možnost se na ni odvolávat při kontroverzních postupech, jak jsme tomu svědky v posledních letech.[1]

Hovoříme-li o přeměně systému, jedná se především o postavení prezidenta, systém volby, pravomoci a možnost odvolání. Přímá volba prezidenta posouvá český systém více směrem k semiprezidencialismu. Již v roce 2013, kdy se změnila ústava kvůli přímé volbě, se jednalo o velmi diskutované téma veřejností. Mnoho odborníků argumentovalo neopodstatněností ústavní změny. Bez posílení dalších prezidentských pravomocí spatřuje Petr Pithart změnu jako nesystémový prvek, který v českém ústavním systému nepřinese žádný užitek. Racionálnější volbou by podle něj bylo „udělat z naší parlamentní republiky republiku poloprezidentskou nebo raději rovnou prezidentskou. V těch prezident skutečně vládne. U nás se prezident sice bude moci negativně vymezovat proti vládě, možná už ve volební kampani, ale tím to bude končit. Z Hradčan nebude moci vládnout, protože k vládnutí má zcela nedostatečné pravomoci k pozitivním činům. Bude moci konat převážně jen nekonáním, může vládě překážet, podrývat její autoritu, zdržovat její kroky, ... Chtě nechtě z logiky nastavených malých pravomocí a volbami přidělené značné legitimacy nastane dvojvládí.“[2] Na druhou stranu přímá volba zvýšila transparentnost a vyloučila politické vyjednávání, doprovázející nepřímou volbu.

V semiprezidencialismu je silné ústavní postavení prezidenta a zdrojem jeho moci je především legitimita.[3] Nemá pouze ceremoniální úlohu, ale disponuje pravomocemi, díky kterým není hlavou výkonné moci premiér, ale přímo prezident. „Má dva motory, které by v ideálním případě měly fungovat střídavě – tzv. alternující či přerušující prezidentský systém, kdy je základem parlamentní systém, který je v případě jeho nefunkčnosti nahrazen systémem prezidentským.“[4] Prezidentovi České republiky náleží spíše reprezentativní a ceremoniální pravomoci, ve většině případů je nutná dokonce kontrasignace premiérem, popřípadě jiným členem vlády. V parlamentním systému by měl být prezident spíše vyvažovatelem mezi mocemi výkonnou, soudní a zákonodárnou.

Prvním vítězem v přímých prezidentských volbách byl Miloš Zeman. Již před nástupem do funkce poukázal na to, že nechce mít roli pouhé figurky, ale že se bude aktivně zapojovat do politického dění, také vytknul svůj nesouhlas s prezidentskými pravomocemi.[5] Nově udělenou legitimitu prezident zneužívá ve svůj prospěch. Neustálé snahy o posílení jeho pravomocí dokazují, že bychom se měli začít obávat o budoucnost zakořeněného parlamentního systému v České republice. Nejedná se o náhlou transformaci systému na semiprezidencialismus, ale o malé krůčky ke změně. Obcházení a ohýbání Ústavy a celého právního systému budí dojem, že dosažení vlastních zájmů je na prvním místě.[6] Hlava státu by měla jít příkladem občanům a jeho chování pouze snižuje důvěru v právní stát. Nespátřuji problém v přímé volbě prezidenta, ale v lidech, kteří opojení zákonnou mocí zapomínají na své morální zásady.

Podle Ústavy prezident není z výkonu své funkce odpovědný. Je však možné prezidenta odvolat, pakliže se dopustil velezrady, popřípadě pokud hrubě porušil Ústavu nebo jiné části ústavního pořádku.[7] Odvolání z funkce je zkomplikováno podmínkou, kde stojí, že návrh musí podpořit kvalifikovaná většina všech poslanců a přítomných senátorů. Poté je potřeba ještě vyjádření ústavního soudu, kde pak prezident může vznést námitku na obnovu řízení. Proces je velmi zdouhavý a často neúspěšný. Takový případ může nastat pouze v hraničních situacích a proto jediné možné vyjádření nesouhlasu se současným prezidentem lze uskutečnit pouze skrze další volby.

Rakouský a slovenský prezident mají podle zákona právní i politickou odpovědnost. O právní odpovědnosti rozhoduje soud, ale o politické sami voliči. Sněmovna může vyvolat lidové hlasování o odvolání prezidenta, pokud nerozhodnou občané o odvolání, je Sněmovna rozpuštěna.[8] Tento dodatek v Ústavě České republiky by mohl změnit pohled na celou funkci. Prezident by se zodpovídal přímo voličům a jeho silné postavení by bylo oslabeno. Taktéž odvolatelnost z funkce by nebyla nadále pouze hraniční situací. Touto cestou by mohla být plněna funkce dozoru nad prezidentem.

Závěrem bych chtěla poznamenat, že setrvání u parlamentní formy vlády je nejlepší možnou variantou pro Českou republiku. Dosavadní zkušenosti ukazují, že nezáleží tolik na přesně vymezených pravomocech prezidenta, ale spíše na konkrétních osobách, jež tuto funkci zastávají. V semiprezidencialismu nebo parlamentním systému prezidenti obdrželi od voličů legitimní moc a je jen na nich, jak využijí svůj potenciál. Problém v českém politickém systému spatřuji ve slabé vládě a nestálých politických stranách. Po nedávných událostech (opakované rozpouštění vlády), mě velmi zaujala myšlenka zavedení konstruktivní nedůvěry pro stabilizaci systému. Ústava ČR je formálně i fakticky rigidní a velké zásahy se dají pokládat za nedosažitelný cíl. Na druhou stranu mám za to, že je na čase podívat se skutečným problémům do očí a řešit je, než jich bude příliš.

Tereza Pospíšilová,

studentka Právnické fakulty Masarykovy univerzity

e-mail: terka.pospisilova@gmail.com

Zdroje:

1. Čl. 54 odst. 3; Čl. 65 odst. 2,3 ústavního zákona č. [1/1993](#) Sb., ústava České republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 28. 11. 2019].
2. IVÁNEK, Marcel. Zamyšlení se nad postavením prezidenta v ústavním systému České republiky. *Právo 21* [online]. Publikováno 15. 6. 2018 [cit. 28. 11. 2019]. Dostupné >>> [zde](#).
3. KLANG, Mikuláš; STUHLÍKOVÁ, Lucie. Odvolat prezidenta? Slováci můžou, čeští politici tomu brání. *Zprávy.aktuálně.cz* [online]. Publikováno 7. 11. 2014 [cit. 28. 11. 2019]. Dostupné >>> [zde](#).
4. PERROTINO, Michael. *Francouzský politický systém*. Praha: Slon, 2005, 335 s. ISBN: 8086429482.
5. PITHART, Petr. *Vystoupení Petra Pitharta v rozpravě k přímé volbě prezidenta, Senát PČR* [online]. Publikováno 14. 2. 2012 [cit. 1. 12. 2019]. Dostupné >>> [zde](#).
6. SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, 1457 s. ISBN: 808585094X

7. ŠODEK, Adam. *Přímá volba prezidenta ČR: nástup poloprezidencialismu?* Praha, 2014. 110 s. Diplomová práce. Institut politologických studií. Vedoucí práce Josef MLEJNEK.
 8. ŠUSTR, Ladislav. Zeman chce pravomoc předkládat zákony. Spíš zrušíme přímou volbu, vzkazují poslanci. *Echo 24* [online]. Publikováno 18. 10. 2019 [cit. 1. 12. 2019]. Dostupné >>> [zde](#).
-

[1] ŠODEK, Adam. *Přímá volba prezidenta ČR: nástup poloprezidencialismu?* Praha, 2014, str. 88. Diplomová práce. Institut politologických studií. Vedoucí práce Josef MLEJNEK.

[2] PITHART, Petr. *Vystoupení Petra Pitharta v rozpravě k přímé volbě prezidenta, Senát PČR* [online]. Publikováno 14. 2. 2012 [cit. 1. 12. 2019].

[3] PEROTTINO, Michael. *Francouzský politický systém*. Praha: Slon, 2005, str. 85-87.

[4] SARTORI, Giovanni: *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha:

Sociologické nakladatelství, 2011, str. 47.

[5] ŠUSTR, Ladislav. Zeman chce pravomoc předkládat zákony. Spíš zrušíme přímou volbu, vzkazují poslanci. *Echo 24* [online]. Publikováno 18. 10. 2019 [cit. 1. 12. 2019].

[6] IVÁNEK, Marcel. Zamyšlení se nad postavením prezidenta v ústavním systému České republiky. *Právo 21* [online]. Publikováno 15. 6. 2018 [cit. 28. 11. 2019].

[7] Čl. 54 odst. 3, Čl. 65 odst. 2,3 ústavního zákona č. [1/1993](#) Sb., ústava České republiky.

[8] KLANG, Mikuláš; STUHLÍKOVÁ, Lucie. Odvolat prezidenta? Slováci můžou, čeští politici tomu brání. *Zprávy.aktuálně.cz* [online]. Publikováno 7. 11. 2014 [cit. 28. 11. 2019].

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)

- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)